

KAREL ČAPEK: DOBRÝ STROJ

"To je dobrý stroj," řekl šofér, když jsem si do toho sedal. "Tak jedem," děl jsem nato, a muž v kožené přilbě chytil za kliku napřed a zatočil jí. Dobrý stroj trochu odkašlal a rozšířil jakýsi zápach, načež zůstal tiše sedět. Muž v kožené přilbě něco zasyčel a začal nevládně cloumat řečenou klikou; byl to dobrý vůz: nechal si to pokojně líbit. Například kůň by si jistě nedal líbit, kdyby ho kočí popadl za nohu a začal, jak se říká, kurblovat. Je to přece jen pokrok, takový dobrý stroj.

Vyzkoušev takto jeho trpělivost, svlékl si šofér kabát, zvedl ten plechový plášť, co jsou pod ním hlavní vnitřnosti stroje, a vstrčil do nich hlavu i ramena; čekal jsem napjatě, vlezeli-li tam celý i s nohama a vysouká-li se potom výfukem ven a vyzve mne, abych ten kousek udělal po něm. Zatím však po nějaké čtvrthodince se vynořil zpod pláště a řekl, že "už to je". Načež zatočil klikou, a bylo skutečně všecko v pořádku: dobrý stroj stál stejně tiše jako předtím; ale zato to začalo mocně pracovat v šoferovi.

"Já vám to natočím," řekl jsem šlechetně, vylezl z vozu a popadl kliku. To je zvláštní, vůbec jsem jí nemohl hnout; pověsil jsem se na ni, nic; tlačil jsem hrudí, nic; vzpíral jsem jí ramenem, nic. "To musí dostat švunk," děl šofér, zatímco jsem si stíral pot, a jednou rukou tím zatočil; byl to nádherný výkon, ale přesto motor nezabral. "Vždycky zabere," ujišťoval šofér, "ale já nevím, co zrovna dnes - " Strčil ruce do kapes a díval se s opovržením na dobrý stroj; pak ještě jednou vzal za kliku a trhl jí. A zničehonic to ve stroji začalo rachotit. "Tak vidíte," řekl šofér, skočil do vozu a jal se tahat za nějaké páky. Vůz se rozjel. Je to skvělý okamžik.

Musí se ovšem umět jezdit. Kdo jede autem, nemá se dívat napravo ani nalevo, jako by mu záleželo na tom, co tomu lidé říkají, nýbrž hledí přímo k cíli, trochu položen nazad, a nemluví; jen tak jednou za půl hodiny prohodí, že vůz dobře péruje nebo že vzal pěkně tenhle kopec. Kromě kopců bere vůz také zatáčky; kilometry však nebere, nýbrž dělá. Také o špatné cestě je možno mluvit; ale zato se nemá radit šoferovi. Kdo radí šoferovi, dokazuje tím, že sedí v autě poprvé.

Šofér je vždycky mladý muž. Ještě mnoho vody uplyne, než budeme číst v nějaké povídce: "Starý věrný šofér uchopil chvějící se rukou volant," nebo "Oddaný šofér Petr, při svých letech stále ještě statný, si uvázal kolem krku svůj sváteční květovaný šátek, aby vzal mladý párek k oltáři". Jednou se bude psát o "širokém dědovském autu", tak jako se psávalo o starosvětských kočárech, a o starých, ošlehaných šoférech, jako se druhy vyskytovali staří, ošlehaní formani. Vždycky si představujeme, že budoucnost bude plna nových věcí; ale zatím bude neméně plna starých a zestárlých věcí. Chcete nahlédnout do budoucnosti? Tedy například: "Staříčkový kolovrátkář hrál dětem na staříčkový ochraptělý radioaparát, opatřený ještě anodovými lampami -"

Ano, ale kde jsem zůstal s naším dobrým strojem? Už vím: nejdříve na jednom kopci, protože "to v motoru řinčelo"; pak na jiném kopci, protože motor něco vynechával; potom někde na návsi, protože praskla duše. K této podívané se seběhla celá vesnice. Zdá se, že šofér je ve svém živlu, když praskne duše. "Františku, podrž to," káže jednomu mladému obyvateli vesnice, a František, zruměniv tímto vyznamenáním, drží. "Františku, podej mě tohle," káže šofér druhému. "A ty Františku, mně skoč pro športky. Pojď sem, Františku, a pumpuj." Tucet mladých Františků se činí kolem šoféra; toho využije jeden a zmáčkne houkačku, načež uteče. Za nějakou čtvrthodinku opouští dobrý stroj vesnici ochotných Františků.

Horší je, zastaví-li se dobrý stroj na náměstí nějakého městečka. Tady se vůz těší rozsáhlému zájmu a hledí ho využít: prostě odepře zabrat. Nyní jej obklopí veškeré mužské

obyvatelstvo "našeho starodávneho a pokročilého města"; ženské se do toho vůbec nepletou; takhle vozit se, to by chtěly, ale jinak nemají hlubšího zájmu o stroj. Zato je tu asi osm starců, kteří využijí příležitosti, aby nadávali "na ty blázny, co jezdí v autech"; dále větší počet mládenců, kteří radí šoferovi a říkají, že je to špatný stroj, užívající různých odborných termínů; dále celé mračno školní mládeže čili Františků, kteří mlčky žasnou; konečně místní pan učitel a strážník, kteří udržují Františky v uctivé vzdálenosti pro případ, že by se stroj najednou rozjel. Ale je to dobrý stroj: nerozjede se. Šoferovi koukají zpod kapoty jenom nohy; to, co je z nitra stroje slyšet, není motor, nýbrž šoferovo nadávání na magnet nebo na co. Konečně padesát Františků s válečným křikem tlačí dobrý stroj přes celé náměstí do stínu. Dav ponenáhlu roste. Je to veliká a slavná chvíle. Nevím, proč se tak šofer zlobí, když mu stroj nechce zabrat.

Bohužel po hodině zástup se začne vytrácet; starci jdou hubovat do hospody, mládenci, když už jsou tak pohromadě, jdou někam hrát v kuželky, a Františkové se rozletí jako vrabci. Jenom dvě ženy stojí a povídají u kašny, jako tam stály před hodinou a snad už před věky. A když takto dobrý stroj učinil vše, co mohl, pro rozptýlení městečka, začne to v něm hrčít a je ochoten jet dál. Poslední František s podolkem vzadu za ním běží a křičí: "Nazdáár!"

Ale nejkrásnější je, když se dobrý stroj zastaví v noci někde na polní cestě nebo uprostřed lesa a nemůže dál, zatímco jej střídavě tlačíte a díváte se na velebné hvězdy; to jsou chvíle kosmické krásy. Říkám vám, jet na koni nebo vézt se formanským vozem, putovat pěšky nebo v palankýnu není a nikdy nebylo tak romantické a dobrodružné jako jet autem. Musí to ovšem být dobrý stroj.

Lidové noviny, 33, 21.10.1925, č. 526, s.1-2.